
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 09 03 08 005 9

ش . سامی

Fraschery, Ch Samy bey

خرده‌چین

Hörde çin

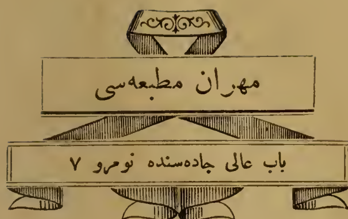
معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر
رخصتنامه نومروسی ٤٥٥ .

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی ـ باب عالی جاده‌سنده نومرو ٧

١٣٠٢

مهران مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷

افادهٔ مرام

بیلمم نه حکمتدرکه انسان، تمتع مادیده اکثریا شریك ایستمدیکی حالده، استفادهٔ فکریه‌سنی، النده‌ن کلسه، عالمه تعمیم ایتمك هوسنده بولنور: هرنه ایشیتسه، هرنه کورسه، هرنه بیلسه، راست کلنه سویلمك، کوسترمك، آکلاتمق ایچون، وسیله‌یه منتظردر .

هله اکلنجه‌لرینی ادبیات مطالعه‌سنده آرایانلر، اومسیرهٔ اذهانده ــ نظر حیرتلرینی جلب، ویا انشراح وتأثر درونلرینی دعوت ایده‌جك ــ هیچ برشیئه راست کلمزلر، که قلبلرنده اونی برینه نقل ایتمك آرزوسنی اویاندیرمسون . فقط هیهات ! یاقارشیلرنده خیالاتله

متأثر اولەمیـەجق قدر کثیف بر جسمانی تصادف ایدر، و یاخود اوزه بولنـەمیوب، او نکته یورکده بر عقده، واونك ویردیکی لذت بر داغ ودرد اولور .

ابنای جنسمز حقنده عمومیت اوزره بیان ایتدیکمز افکار دائما کندیمزده حس ایتدیکمز حاله مستنددر . قرینك قلبنه کیم راهیاب حلول اولمش، بشقه سنك ذهننه کیم طریق نفوذ بوله بیلمش، که، قیاس نفس اولمسـه، بویله درونی احوالدن عمومیت اوزره بیان مطالعەده بولنه بیلسین ؟

بویله اولدیغی حالده ، مساعده بیورلسون، سوزی عمومیتدن خصوصیته نقل ایدەیم .

هر نه وقت ـ دمیر کبی صوئوق ودمیر قدر آغیر

اولان ـ جدیاتدن اوصانیر، وظیفه ایدندیکم مشغو-
لیتدن یوریلورسـه‌م، ذهنی وجسمانی یورغونلق آلمق
ایچون، اشعار فارسیه‌دن استمداد اتمك بنم ایچون
اسـکیدن حاصل اولمش بر الفتدر . نیچون فارسی‌یی
ترجیح ایدیورم ؟ ذاتاً عجم مقلدلکیله متهم اولان
اسکی عثمانلی شعراسنك آثارنده، وعلی الخصوص اوچ
بش سنه‌دنبری ـ لسانمزك شیوهٔ لطافتنه افکار
وخیالات جدیده‌یی قاریشدیره‌رق ـ شایان تقدیس
بر چیغر آچان نورسیدکان شعرامزك اثرلرنده بیك
سنه‌لك ایران شعراسنك آثارنده‌کی لطافت یوقمیدر ؟
دیه‌جکسکز. بزم شعرای جدیده‌مزك آثارینه دیه‌جکم
یوق، بلکه بو اصول جدیده‌یی، تا ابتدای ظهورنده،
الك شوقلی آلقیشلرله تبریك ایدنلرك برنجیلرندنم .

لكن بونلر الآن محدوددر؛ اسکی شعرامزك آثارنده ایسه ایران شعراسنك اشعارنده‌كی لطافت، اونلرده‌كی مهارت، اونلرده‌كی سلاست یوقمی، یوقسه بكامی اویله كلیور. سومك، حظ ایتمك هر وقت اسباب موجبه ایله اولماز، طبیعت بویا، اشعار فارسیه‌دن زیاده حظ ایدیورم؛ لكن ظن ایدرمكه، بیوك بوناپارتك اوروپا لسانلری حقنده اولان مشهور برتقسیمی جدی صورتیله تلقی، وآسیا لسانلرینه دخی تطبیق اولنمق لازم كلسه، فارسی حقنده: «شعر ایچون یارادلمش برلساندر، وشعر او لسان ایچون ایجاد اولنمشدر» دنیله بیلیر.

هرحالده، بو قبیلدن اوله‌رق، ورد زبان مطالعه‌م اولان كتابلرك ایچنده، تنوعلری حسبیله، الك زیاده مراقمی جلب ایدنلر برایكی تذكرة الشعرادر. ایشته

باشلیجه بونلرك ایچنده یوقاریده تعریف ایتدیکم حسیاتی منبه بر طاقم حکمت آمیز یاسوزشلی ویامبنی علی الحکایه ولطیف بیتلر اوته‌دن بری حوصله‌ٔ حفظمده طولاشوب طورمقده ایکن، برده‌ چن کون استاد شعرای زمانه معلم ناجیٔ یکانه‌نك «خرده فروش» عنوان تواضعکارانه‌سی آلتنده بو کره نشر ایتدیکی ـ کوچك وفقط سراپا لب ومعنا ـ اثری الیمه کچدی. مقدمه‌سنی اوقودم، کندی حسیاتمك تصویریدر، ظن ایتدم.

انسان کندی حسیاتنی بشقه‌سی طرفندن تصویر اولنمش کورمکدن آلدیغی لذتی برشیدن آلماز. معلمك دخی نظر تقدیر وانتخابنه مظهر اولان اشعار فارسی، اونلرده تذکرة الشعرا کتابلرندن مأخوذ! یالکز اشعار او اشعار دکل.

نه ضرری وار ؟ یول آچلدی، اصول قوندی، پیرو
اولمقدن بشقه برشی قالمدی. تقلید عادتم دکل ایکن،
«خرده فروش» لك آرقه‌سی صره «خرده چین» اولدم.

ش . سامی

استانبول ۲۲ رمضان ۱۳۰۲

خرده

— ١ —

ميازار مورى كه دانه كشست
كه جان دارد وجان شيرين خوشست
سياه اندرون باشد وسنكدل
كه خواهد كه مورى شود تنكدل

— ترجمه —

دانه طوپلايان قاريجه‌يه ايليشمه، زيرا جانى واردر، جان ايسه طاتليدر . بغرى قره وطاش يوركليدر او آدم، كه بر قاريجه‌نك مضطرب القلب اولديغنى ايستر .

— مطالعه —

شعراى ايران زمينك استادنامدارى، وبلكه بتون نظم كويان عالمك سالارى حضرت حكيم فردوسينك بو ايكى بيتى او قدر ساده، اوقدر تكلفسزدر، كه جيا.

دتی تکلف وطمطراق الفاظده آرایانلر بلکه ـ الك ایلری یه دوشــوردیکمز ـ بو خرده‌مزی تزییفه قالقیشیرلر ؛ لکن بونك ـ ذاتاً مطلوب ومقبول اولان ـ ساده‌لکیله برابر، مألی، تعمیق ذهنله دوشونیله‌جك اولسه، کافهٔ حکمتلرك نقطهٔ اجتماعی دنیــله‌جك قدر حکیمانه، وعلم اخلاقك خلاصه‌سی دنیله‌بیله‌جك بر دستور یکانه‌در .

شیخ بزرکوار سعدیء شیرازینك، «شهنامه»نك بوقدر یوز بیك بیتی ایچنــدن، بو درت مصراعی سچوب نقــل ایتمسی‌ده بو مدعامزی اثباته کافیدر. شیخ مشارالیه نقل ایتدیکی بو ایکی بیته شو بیتیله فاتحه خوان اولمشدر :

چه خوش کفت فردوسیء نیکزاد
که رحمت بران تربت پاك باد

— ترجمه —

تربهٔ پاکنه رحمت اولســون ! فردوسیء عالیتبــار نه کوزل سویلیور !

— مطالعه —

حضرت شیخ بو بیتــله تقدیر وتقــدیس ایده‌رك، حکیم طوسینك کلام صلحپروانه‌ســنی نقل ایتدکدن صکره، بو

التزامی جبانتنه حمل اولنمسون قورقوسیله، شجاعتنه یمین ایدەرك، اونی ایضاح مقامنده بیوریورلرکه :

بمردی که ملك سراسر زمین
نیرزدکه خونی چکد بر زمین

— ترجمه —

مردلك حقیچون که بتون روی ارضك ملکی بر طامله قانك یره طاملادیغنی دکمز !

خرده

— ٢ —

نادر العصر امیدیء مظلوم
کوبنا حق شهید شد ناکاه
شب بخوابم بیامد وفرمود
کای زحال درون من اکاه
بهر تاریخ قتل من بنویس
آه ازخون ناحق من آه

— ترجمه —

عصرمزده امثالی نادر بولنان مظلوم امیدی، که

آنسزین ناحق یره شهید اولدی، کیجه عالم معناده بکا کلوب دیدی: سن‌که حال دروننمدن آکاهسك قتلمه تاریخ اولمق اوزره، شونی یاز : «آه! بنم حقسز قانمدن آه!»

— مطالعه —

امیدی شاه اسماعیل زماننده طهرانده یتیشوب، شیرازده تحصیل علم وهنر وتعلم علم طب ایتمش بر شاعر شیرین زبان ایدی. کنج یاشنده شربت شهادتی نوش ایتمش اولمغله، حقنده شعرای معاصریندن افضل نامیء شیرازی بوقطعهٔ مؤثره‌یی سویلمشدر.

خرده

— ٣ —

مایوسف خود نمیفروشیم
توسیم سیاه خودنکه دار

— ترجمه —

بز یوسفمزی صاتمایز، سنك قلب اقچه‌ك سنك اولسون.

— مطالعه —

خواجه یوسف اندکانی غایت خوش‌الحان بر مطرب ماهر اولمغله، اولاد تیموردن بایسنغرك ملازمتنده بولنوب، مشارالیه کندیسنی مجلسندن اصلا آیرمدیغی حالده، شیراز حاکمی ابراهیم کندیسنی دفعاتله یاننه دعوت، ومصرانه طلب ایتمش، ونهایت جلبیچون یوز بیك دینار کوندرمش اولدیغندن، بایسنغر، ملاطفت طریقیله بو بیتله جواب یازمش.

خرده

— ٤ —

رفتم سوی خطیره وبکریستم بزار
ازهجر دوستان که اسیر فناشدند
ایشان کجاشدند چو کفتم خطیره‌هم
داد ازصداجواب که‌ایشان کجاشدند

— ترجمه —

مزارستان طرفنه کیدوب، اسیرفنا اولان دوستلرك

هجر واشتياقدن هونكور هونكور اغلادم . اونلر نره‌يه كيتديلر! ديه باغرديغمده، مزارستان دخی، عكس صدا قوتيله، جواب ويره‌رك: «اونلر نره‌يه كيتديلر!» ديدی.

— مطالعه —

بوقطعه شاعر حكيم حسرو دهلوينك اولوب، حقاكه دنياده سوكيلی جانلردن آيرلمش حزين جانلری اغلاته‌جق؛ وبزم كبی اوتوروب قالقان، كولوب اوينايان، سويليوب قونيشـان بوقدر آدملرك، هركون نابديد اولوب، نره‌يه كيتدكلرينی، وده‌ها طوغريسی، نره‌يه كيتديكمزی، آكلا- مقدن عاجز اولان بيچاره انسانی بر قات دها وله وحيرته طالديروب، اولوم دنيلن حياتدن دها مغلق بر معمانك اوكنده لرزناك دهشت ايده‌جك بر هاتف حكمنده‌در . هله جسدلرمزی يوتوب قره بغرنده صاقلايان مزارلغك دخی سـائلدن زياده معلوماتی اولميوب ده، عكس صـدا قوتيله، متحيرانه : «اونلر نره‌يه كيتديلر؟» ديه باغرمسی صانكه « بنده سـكا صـوريورم » ديمسی يك شـاعرانه وهمده حكيمانه دوشمشدر .

خرده

— ۵ —

صرصر حادثه برخاست پی خواریٔ ما
داد برباد سرو برك جهانداریٔ ما
آفتاب فلك رفعت شاهی بودم
برد در شام زوال آه سیه‌کاریٔ ما
چشم ازجور فلك کنده چوشد بهترشد
تانه بینم که کند غیر جهانداریٔ ما
داد افغان بچهٔ شوکت شاهی برباد
کیست جز ذات مبراکه کند یاریٔ ما

— ترجمه —

حوادث ووقوعات صرصری بزم خرابیتمز ایچون قالقوب، بزم پادشاهلغمزك سر وسامانی برباد ایتدی . فلك رفعتك آفتاب تابانی ایدك، آه ! که کندی حرکاتمزك سیئه‌سی اونی شام غروبه ایردیردی ! اصابت که جور فلك کوزلرمی چیقاردی‌ده، بزم پادشاهلغمزك اغیار النده اولدیغنی کورمیورم . افغان ! که برغلام

شوكت سلطنتى برباد ايتدى ! شمدى ذات مبراى جناب كبريادن بشقه بكا كيم يار اولور ؟

— مطالعه —

بوبرقاچ بيت، بنكاله حكمدارى ايكن، ملكى انكليزلرك يد غصبنه دوشمش، ومؤخراً رفع لواى عصيان ايدن توابعندن غلام قادر طرفندن كوزلرى چيقاريلوب، نابينا قالمش اولان ابوالمظفر مروج الدينك اولبابده‌كى قصيدهٔ سوزناكندندر . مشار اليه فصحاى شعرادن اولوب، شعرنده آفتاب تخلص ايدردى .

خرده

— ٦ —

نه از يعقوب آثارى نه از يوسف نشان ديدم
عزيزان يوسف ار كم‌شد چه شد يعقوبرا بارى

— ترجمه —

نه‌يعقوبدن اثر نه‌يوسفدن نشان كوردم . اى عزيزلر، يوسف غائب اولديسه، يايعقوبه نه‌اولدى ؟

— مطالعه —

بو بيت معنيدار، هرات شعراسندن اولوب، عراق حكمدارى سلطان يعقوبك نزدينه التجا ايتمش اولان بنايينكدر، كه سلطان مشاراليهك برادرى يوسف بكك وفاتى، وكنديسنك بر قاچ كون قپانمسى اوزرينه سويلمشدر .

خرده

— ٧ —

كفت انورى كه ازسبب بادهاى سخت
ويران شود عمارت وكهسار برسرى
در روز حكم اونوز يدست هيچ باد
يا مرسل الرياح تو دانى وانورى

— ترجمه —

انورى، شدتلى روزكارلر سببندن معمورهٔ جهان حراب اولوب، جبال مرتفعه نك باش آشاغى ييقيله جغنى سويلمشيدى . اونك حكم ايتمش اولديغى كونده ايسه

اصلا روزكار اسمدی . ای روزكارلر موكلی اولان ملك ! بوايشك سر وحكمتنی سن ايله انوری بيليرسكز .

— مطالعه —

شاعر مشهور انوری علم هيئت و نجومده دخی ماهر ايدی . زماننده سياراتك بشيله كونش وآی برج ميزانده تصادف ايتمشلر . انوری بوقرانك واقع اوله جغی كيجه ـ بنالری ييقه جق، اشجاری يرلرندن قوپاره جق ـ برشدتلی روزكار اسه جكنی حكم واعلان ايتمكله، خلق متوحش اولوب، اوكيجه هركس اوندن ديشاری چيقه رق، كمال دهشتله اوقيامته منتظر اولدقلری حالده، هوا اوقدر سودليمانلق اولمش كه، بريسی مرو جامعنك اوزرينده بر موم ديكديكی حالده، مومی سونديره جك قدر روزكار اسمه مش. بونك اوزرينه نكته كويان زماندن بری يوقاريده كی قطعه يی سويلمشدر . انورينك حاميسی بولنان سلطان سنجر كنديسنی جلبله، بويله نا صواب حكملر اعلاننندن عتاب ايتديكنده، انوری بوكبی احوال سمائيه نك حكمی بعض دفعه كج ظهور ايدر ديه رك، ينه حكمنك التزامنده اصرار ايتمش ؛ حالبوكه اوسنه مرو جوارلرنده خرمانلری صاوره جق قدر روزكار اسمه مش . انوری بو حالی

كورنجه، حجاب وقورقوسندن مروی تركاه، بلخه قاچمش؛ وبر مدت صكره اورادن دخی اهالی كنديسنی طرد ايتد. يرمكه قالقيشنجه، فلكدن شكايت مقامنده برقصيده انشاد ايده‌رك، باشنده ديمش‌كه :

ای مسلمانان فغان از جور چرخ چنبری
وز نفاق تير وقصد ماه وكيد مشتری

— ترجمه —

ای مسلمانلر ! چرخ دوارك جورندن، عطاردك نفاقندن، آيك قصدندن، مشترينك مكر وحيله‌سندن فرياد !

— مطالعه —

انوری خاوران مملكتنده نشأت ايتمشدر، كه اورادن ـ هر بری كندی صنفده فريد دهر اولان ـ ديكر اوچ ذات دخی يتشمش اولمغله، شاعرك بری دردينی شو قطعه‌يه جمع ايتمشدر .

خواجهٔ چون بوعلی شادان وزير نامدار
عالمی چون اسعد مهنه زهر شری بری
صوفیٔ صافی چوسلطان طريقت بوسعيد
شاعری قادرچومشهور خراسان انوری

— ترجمه —

وزیر نامدار ابوعلی شادان کبی براهل سیاست(*)، هرشردن بری اولان اسعد مهنه کبی برعالم، سلطان طریقت ابو سعید کبی بر صوفیٔ صافی، خراسانده شهرت صاحبی اولان انوری کبی مقتدر برشاعر!

— مطالعه —

مشار الیه اسعد مهنه‌نك ملکشاهك حضورنده حجة الاسلام امام غزالی ایله مناظره‌لری وقوع بولوب، غزالی‌یه مذهبنی صورمسیله، حضرت امامك «عقلیاتده مذهبم برهان، وشرعیاتده قرآندر» جواب حکیمانه‌سنی ویرمش اولدیغی مشهوردر.

خرده

— ٨ —

تاچشم مرادست قضا میل کشید
فریاد زعالم جوانی بر خاست

(*) طغرل بن میکائیل سلجوقینك وزیریدر. عدل و تدبیرده مشهوردر.

— ترجمه —

دست قضا بنم كوزلرمه ميل چكنجه، كنجلك عالمنده
برواويلادر قوپدى !

— مطالعه —

بو بيت تلهف آميز ـ اوصاف حميده‌سى كتب توار.
يخده مسطور اولان ـ سلطان طغانشاهك نغمهٔ فرياد
وفغانيدر، كه ابراهيم بن نيالله واقع اولان محاربه‌سنده
اسير دوشوب، اول غدارك امريله كنج ياشنده كوزلرينه
ميل چكلمشيدى . عم بزركوارى طغرل بك ابراهيم
نيالى ديار عدمه كوندروب، انتقامنى آلمش ؛ و،يكنك بو
بيتنى ايشيتديكنده، زارى زارى اغلايه‌رق : «هنوز
دنيايى كورمكله طويمامش اولان اونوجوانه كاشكى ايكى
كوزمدن برينى ويرمكه مقتدر اوله ايدم ! » ديمش .

طغانشاه نيشابورده سلطنت سورمكده ايكن، بركون
ندماسندن بريله طاوله اوينارمش ؛ بر سه شش ايستيور.
مش، سه‌يك كلمش ؛ حاضر بالمجلس بولنان شاعر مشهور
ازرقى بونك اوزرينه بداهةً شوقطعه‌يى سويلمش :

كرشاه سه شش خواست سه‌يك زخم افتاد
تا ظن نبرى كه كعبتين داد نداد

شش چون نکریست هیبت شاه
از هیبت شاه روی بر خاك نهاد

— ترجمه —

شاه سه شش ایستدیکی حالده، سه یك کلدیسه، ظن ایتمه‌که زار حقسزلق ایتدی ؛ لکن شش شاهك هیبتی کورنجه، قارشیسنده طورمغه مقتدر اوله‌میوب، یوزی قویون یره قپاندی .

خرده

— ۹ —

شاها فلکت اسب سعادت زین کرد
وز جملهٔ خسروان ترا تعیین کرد
تا در حرکت سمند زرین نعلت
ننهد بزمین پای زمین سیمین کرد

— ترجمه —

ای پادشاه ! فلك رخش سعادتی حاضرلیوب، اوکا بینمك اوزره، عموم حکمدارلرك ایچندن سنی انتخاب

ایتدی . سیر وحرکتکده، آلتون نعللی آتکك ایاغی یره دکمسین دیه، یریوزینی کومشله قاپلادی .

— مطالعه —

بوقدر عالی برفکر و خیال شاعرانه‌یی حاوی اولان بورباعی بداهةً سویلنمشدر، وسویلین برقادیندر . حسن وآن وظرافتی مهارت شاعرانه‌سیله متناسب اولان «مهستیٔ دبیری» در،که سلطان سنجرك محبوبه‌سی ایدی . براقشام مهستی سلطانك مجلسندن دیشاری چیقمغه قالقنجه، سلطان علی الصباح عزیمتی تصمیم ایتمش اولدیغندن، هوایه باقمسنی امر ایتمش، و مهستی چیقوب قار یاغمش اولدیغنی پنجره‌دن کورنجه، حضور سلطانه دونوب، بو رباعی ایله جواب ویرمش؛ وبورباعیسی مشار الیهانك سلطان سنجرك مقربین خاصی صره‌سنه کچمسنی موجب اولمش .

خرده

— ۱۰ —

کفر چو منی کزاف وآسان نبود
محکمتر از ایمان من ایمان نبود

دردهر چو من یکی وان هم کافر
پس درهمه دهر یك مسلمان نبود

— ترجمه —

بنم کبی برآدمك تکفیری قولای دکلدر ؛ بنم ایمانمدن محکم ایمـان اولهماز . دهر بنم کبی آنجق بر آدم یتشدیر-مشدر، اوده کافر اولورســه، دیمك که دهرده هیچ بر مسلمان یوقدر .

— مطالعه —

بو رباعی حکمای اسلامك آب رویی اولان ابو علی ابن ســینانکدر،که بر آز تفاخری حاوی اولمغــله برابر، هیچ مبالغهلی اولمیوب، عین حقیقتدر . هرعصر وزمانده هر دیار ومملکتده، هر دین ومذهبده جهلای متعصبینك ارباب فضــل وکماله قارشی یکتا ســلاحلری تکفیردر . عالم اسلامك مدار افتخاری اولان حکیم مشار الیــه،که حکمت وطبده نهقدر عالم ایدیسه، تفسیر وحدیثده دخی او قدرمتبحر ایدی؛ وعقلیاتده نصل یکتا ایدیسه، شرعیاتده دخی اولدرجهدن یك دون دکلیدی، اوبیله جهلانكسنك تکفیرندن قورتیلهمامشدر . مشــارالیهك اجلی تقربنده سویلمش اولدیغی شو رباعی دخی شایان ذکردر:

ازقعرکل سیاه (*) تااوج زحل (**)
کردم همه مشکلات عالم راحل
بیرون جستم زقید هرمکر وحیل
هر بند کشوده شد جز بنداجل

— ترجمه —

بو مظلم کرهٔ ارضك مرکزندن عالم شمسك منتها سنه قدر اولان کائنات حقنده عالمك مشکلاتنی حل ایتدم، بکا قوریلان بوقدر دسایس وتذویرات دوزاغندن قورتلدم: هرمسئله حل اولندی، اجل مسئله‌سندن بشقه .

خرده

— ۱۱ —

هنکام آن که کل دمد از صحن بوستان
رفت آن کل شکفته ودرخاك شدنهان
هنکام آن که شاخ شجرنم کشد زابر
بی آب ماند نرکس آن تازه بوستان

(*) او وقت عالم شمسك مرکزی کرهٔ ارض بیلنیردی .
(**) او وقت معلوم اولان سیاراتك اڭ اوزاغی زحل ایدی .

— ترجمه —

باغچه‌لرده کللر آچلدیغی بر موسمده، او آچلمش گل کیتدی، طوپراغك ایچنه نهان اولدی! آغاج داللرینك هوادن جذب آب حیات ایتدکلری بر ایامده، او تازه باغچه نرکسی صوسز قالوب قورودی!

— مطالعه —

بو ایکی بیت دلسوز شاعر مشهور عمعقکدر، که سلطان سنجرك محمود بن ملکشاهك تحت نکاحنده بولنان سوکیلی قیزی ماه ملکك وفاتی حقنده سویلمشدر. سلطان سنجر بوقیزینی زیاده‌سیله سووب، فراق ابدیسندن دلخون اولمغله، آرتق اغلامقدن بشقه برشیده ذوق وتسلی بوله‌ماز اولدیغندن، مرثیه نظمنده مهارت وشهرتی اولان عمعقی، کندیسنی مرثیه‌لرله اغلاتمق ایچون، بخارادن جلب ایتمك ایستمش ایسه‌ده، شاعر او وقت پك اختیار، وایکی کوزندن علیل اولدیغندن، بالذات کیده‌میوب، برمرثیه کوندرمش، که بو ایکی بیت اوندندر.

خرده

— ۱۲ —

الغ بیك آن شـاه جم اقتـدار
كه دين نبـيرا ازو بود پشـت
زعبـاس شهد شهـادت چشـيد
شدش سال تاريخ «عباس كشت»

— ترجمه —

اقتدارجه جمشيد كبنده بر پادشاه وحضرت پيغمبرك دينه پشت وپناه اولان الغ بك، عباسك الندن شهد شهادتى نوش ايتدى، تاريخ شهادتى‌ده «عباس كشت» (يعنى عباس اولديردى) تعبيريدر.

— مطالعه —

الغ بك تيمورلنكك حفيـدى اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده، وعلى الخصوص هيئت ونجومده يكتا بر پادشاه حكيم ايدى، كه فنون مذكوره‌ده كنديسـندن صكره بين الاسلام علما يتيشه‌ميوب، اوعصرك اواخرنده اوروپاده قوپرنيقك ظهوريله، علم هيئتك اساسى دكيشـديكندن،

الغ بك بحق و بالوجوه بين الاسلام ارباب هيئتك خاتمی عد اولنه بيلير . ارباب فضل وكمال ، اقصای مراتب بشريه‌يه نائل اولدقلری حالده، ينه معاودات فلك سفله پروردن رهاياب اولمدقلرينه برنمونه اولمق اوزره، فن وحكمتده فريد عصر اولان اول حكمدار فضائل شعار، مدت سلطنتنده هرطرفدن يوز كوسترن بونجه اعدا ايله اوغراشدقدن صكره، عاقبت كندی اوغلی عبد اللطيف دخی عليهنه قالقشمش، وتخت وتاجنی الندن قاپمغله‌ده قناعت ايتميوب، ـ كندی محصول عمرندن اغياره قاچمقدن ايسه، ينه اوغلنه التجا ايتمكی پدرله اولاد بينده‌كی روابط شفقت مقتضياتندن عد ايدن ـ اويله بر حكمدار حكيمی عباس نام لعينك يديله شهيد ايتديرمشدر . بونك اوزرينه شعرادن بری حقنده يوقاريده‌كی قطعهٔ تاريخيه‌يی سويلمشدر .

خرده

— ۱۳ —

دی شب زسر صدق وصفای دل من
درميكده آن روح فزای دل من

جامی بمن آورد که بستان وبنوش
کفتم نخوزم کفت برای دل من

— ترجمه —

دون کیجه، قلبمك صدق وصفاسی آثارندن اولمق اوزره، میخانه‌ده کوکلمك مدار حیاتی اولان ذات بکا بر قدح کتیروب، آل ایچ، دیدی، ایچمم، دیدم؛ بنم خاطرم ایچون، دیدی.

— مطالعه —

اهل صفانك می ومیخانه‌سی نه اولدیغنی کوسترمکه بر دلیل کافی اولان بو رباعی ـ سجده‌یه وارمش اولدیغی حالده، جانی جانانـنه تسلیم ایتمش ـ بر اهل دلك النده بولنمشدر. بو ذات مشاهیر شعرادن مولانا لطف الله نیسابوریدر، که ملوك زماندن پك چوق هدیه واحسانلره نائل اولوب، جمله‌سنی بر الیله آله‌رق، دیکریله تمامها فقرا ومحتاجینه توزیع ایتمش، واواخر عمرنده بر کویه چکیلوب، اوراده ایدندیکی بر کوچك باغده منزوی اولمش ایدی. بر کون احبابندن بر جماعت زیارتنه کیدوب، برچوق وقت قپویی چالدقلری حالده، آچلمدیغندن، ایچلرندن بریسی

دیواردن آتلایوب، قپویی آچمش، وایچری‌یه کیردکلرنده کندیسنی، سربزمین سجده اولدیغی حالده، میت کورمشلر؛ والنده یوقاریده‌کی رباعی‌یی حاوی برپارچه کاغد بولمشلر .

خرده

— ١٤ —

اکرآن ترك شیرازی بدست آرددل مارا
بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا

— ترجمه —

او شیرازلی دلبر کوکلمزی ایدرسه، اونك سیاه بکنه سمرقندله بخارایی باغشلارم .

— مطالعه —

تیمورلنك شیرازی ضبط ایتدیکنده، بو بیتك قائلی اولان شاعر مشهور حافظ شیرازی برحیات ایدی . تیمور شاعری جلبله، مقام عتابده : «بن ضبط وتسخیر ایتدیکم بونجه بلاد معموره‌یی، محضا وطنم ومقر حکومتم اولان سمرقند وبخارایی آبادان ایتمك ایچون، تخریب

ایتدیکم حالده، سن کیم اولیورسك، كه بو ایكی بلدهٔ عظیمه‌یی بر دلبرك بكنه باغشلایورسك!» دینجه، حافظ پژمرده قیافتنی كوستره‌رك: «پادشاهم، بن بویله نابجا بخش ایده ایده، بو حاله كلدم» دیمش. تیمور بو لطیفه دن زیاده‌سیله خوشلانوب، قهر نیتنی لطفه تبدیل ایله، شاعره پك چوق اكرام والتفات ایتمش.

خرده

— ١٥ —

دجله را امسال رفتاری عجب مستانه بود
پای در زنجیر وكف برلب مكر دیوانه بود

— ترجمه —

دجله‌نك بوسنه نه تحف برمستانه یورویشی واردر!
آیاغی زنجیرده، آغزی كوپورمش، صانكی دلیدر!

— مطالعه —

بو بیتك برنجی مصراعی خواجه سلمان، وایكنجیسی ناصر بخاری طرفندن بداههٌ سویلنمشدر. ناصر بخاری

حجه کیدرکن، بغداده اوغرایوب خواجه سلمانله کور-
یشمك ایچون، بروسیله انتظارنده ایکن ، بر کون خوا-
جه‌نك طغیان ایتمش اولان دجله نهرینی سیر ایده‌رك
کزمکده اولدیغنی کورمکله، یانته کیدوب، سلام ویرمش؛
وخواجه سلمان کندیسنك کیم اولدیغنی صوروب، ناصر
«برمرد غریب شاعرم» دیه جواب ویرنجه، سلمان
بونك شعرینی تجربه ایچون ایلك مصراعی سویلمش؛
وبومرد غریب طرفندن درحال ایکنجیسنی ایشیدنجه،
درجهٔ کمالنی آکلایوب، اوساعتدن اعتباراً بینلرنده رابطهٔ
مخالصت پیدا اولمش.

خرده

— ۱٦ —

آن مفخر آفاق که بد قطب زمان
شیخی که چواو نبود درکون ومکان
درپانصد وهشت او بدهر آمده بود
درششصد ویازده برون شدزجهان

— ترجمه —

اول عالمك سرمایهٔ مفخرتی‌که قطب زمان ایدی، اول

شیخ بزرکوار که کون ومکانده نظیری یوقدر، بشیوز یدی تاریخنده دنیایه کلمشیدی، آلتیوز اون برده دنیادن کیتدی .

— مطالعه —

بو تاریخ قطب العارفین شیخ فریدالدین عطار حقنده سویلنمشدر. مشارالیه یوز درت یاشنده اولدیغی حالده چنکیزك اردوسنه منسوب برمغولك الینه اسیر دوشمش ایدی . مغول کندیسنی قتل ایتمك اوزره ایکن، دیکر بر مغول بو اختیارك بین الاسلام مشهور برذات اولدیغنی، وفدیه اوله‌رق مسلمانلردن چوق اقچه آله‌بیله‌جکنی اخطار ایدنجه، مغول قتلندن صرف نظر ایدوب، فدیه‌سنی بولمق ایچون، حضرت شیخی کزدیرمکه باشلامش . اواثناده ارباب حمیتدن بری چیقوب، یوز بیك آلتون تکلیف ایتدیکنده، شیخ مغوله دیمش‌که : «بو بنم قیمتم دکلدر، تام قیمتمی بولمدقجه، صاتمه . » مغول، دها زیاده ویرن بولنه‌جق امیدیله، حضرت شیخی کزدیرمکده دوام ایتمکده ایکن، آرقه‌سنده بر طوربه صمانی بولنان فقیر بر آدم چیقوب : « شو اختیاری بکا باغشلا، سکا شو صمانی ویره‌یم » دینجه، حضرت شیخ مغوله : «ایشته بنم قیمتم

بودر. صات» دیمش. مغول قیزوب اول معدن حقیقتك ریش سفیدینی خون کردانیله لاله‌کون ایتمش.

خرده

— ١٧ —

ازبرای جرعهٔ‌می خادم میخانه‌ام
خدمت رندان کنم تاپرشود پیمانه‌ام

— ترجمه —

برقدح شراب ایچون میخانه خدمتجیسی اولدم.
قدحم طوانجیه قدر سرخوشلره خدمت ایدرم.

— مطالعه —

بو بیت غریب مشاهیر شعرادن آبدال اصفهانینکدر. آبدال ابتدای امرده عطار اولوب، مؤخراً عشق سببندن دیوانه‌لکه اوره‌رق، یالین آیاق کزمکه باشلامش، و برمدت تیمارخانه‌ده زنجیربند قالدقدنصکره، میخانه‌لرده مشتریلره خدمت ایتمکه باشلامش، واجرته مقابل کندیلرندن برر مقدار شراب آلیورمش. بوحالیله برابر

ينه شعر سويلمكدن تهى قالماز، وشعرى ده لطافتدن خالى اولمازايمش. يوقاريده‌كى بيتيله كندى حالنى تعريف ايتديكى كبى، زيرده‌كى غزل ايله‌ده ميخانه مداوملرى‌اولان تبريز ارمنيلرينى مدح ايديور:

كبران همه كردمن‌چو خويشان
من كبر نوم ميان ايشان
دارند دلى خوش وندارند
طبع بد وخاطر پريشان
والله كه نديدم از مسلمان
اين طوركه ديده ام ازيشان
آبدال ز بهر يك پياله
دردير نشسته چون كشيشان

— ترجمه —

بتون كبرلر (*) اقربا كبى اطرافمى آليورلر، بن اونلرك اورته‌سنده يكى بر كبرم. — اونلرك پك تميز قلبلرى واردر، فنا طبيعتلرى يوقدر، وخاطرلرى پريشان دكلدر. — اونلرده كورديكم طورى والله مسلمانده كورمدم.

(*) كبر اصل زردشت دينده اولان آتش پرستلرك اسمى ايسه‌ده، فارسيده على العموم غير مسلمره دخى اطلاق اولنور، وبزده مستعمل اولان« كاور »كلمه‌سى بوندن محرفدر.

— آبدال بر قدح شراب ايچون پاپاس اولمش، ميخانه‌يى كليسا اتخاذ ايتمش .

— مطالعه —

آبدال اواخر عمرنده توبه‌كار ومتقى اولمش .

خرده

— ١٨ —

اى خداوند هفت سياره
كافرى مان فرست خونخواره
تادر و دشترا چو دست كند
جوى خون راند او زجوباره
عدد مردمان بيفزايد
هر يكيرا كند بصد پاره

— ترجمه —

اى يدى سياره‌نك صاحب وخالقى اولان جناب الله ! بزه خونخوار بر كافر كوندر،كه شهر واووه‌يى ال آياسى كبى‌دوزايده‌رك، هرشيىٔ سوپوروب‌كچسين، بيونلردن قان سيلى آقيتسين . — انسانلرك عددينى آرتيرمق اوزره، هربرينى يوز پارچه ايتسين !

— مطالعه —

بو دهشتلی بد دعا شـاعر مشهور كمال الدين اسماعيل اصفهانی طرفندن اهل اصفهان حقنده سویلنمشدر . اهل اصفهان بو بددعایه ماصدق اولوب، چوق کچمه‌دن، اولاد چنکیزدن اوکتای قاآنك عسکری شهری ضبطله، اهالی‌یی قتل عامه اوغراتدیلر . شاعر کندیسی دخی بد دعاسی تأثیرندن خارج قالمدی . مشار الیـه شهرك خارجنده بر زاویه‌ده عزلت کزین بولندیغندن، مغوللرك تجـاوزندن قورتلمش ایسه‌ده، خلق مغوللرك بوذاته اولان رعایتلرینی کوردکلرندن،ماللرینی یغمادن قورتارمق ایچون، زاویه‌سنك یاننده بولنان برقورو قیویه طولدیرمشلر . برمغول چوجغی اوینارکن، طوپنی قیویه دوشورمش، وطوپنی چیقارمغه چیلارکن، اورایه دفن ایدلمش اولان اموالی کشف ایده‌رك، خبر ویرمش . مغوللر اواموالی آلدقدن صکره، شاعر منزوی‌یی طوتوب، سنك دها بشقه اموال مستوره‌ك واردر دیه‌رك، سویلتمك ایچون، بیك درلو اشکنجه‌لرله اولدیرمشلر .

خرده

— ۱۹ —

باخلق چنان مکن که چون فعل ترا
هم باتو عمل کنند رنجیده شوی

— ترجمه —

بشقه‌سی طرفندن سنك حقنده صادر اولدیغی حالده، سنی اینجیته‌جك معامله‌یی سن‌ده بشقه‌سنه روا کورمه.

— مطالعه —

اوروپا علماسی نصرانیتك مزیتنی باشلیجه انجیلك بوماْلده اولان برآیتنه حصر ایدوب، بوسوزی حکمت اخلاقك بر دستور واساسی عد ایتدکلرندن، انجیلك آیتندن البته خبری اولمیان اهلیٔ شیرازینك بو بیتی شایان دقتدر.

خرده

— ۲۰ —

ای رزاق مور ومار وزاغ وبلبل
کشتند هلاك بندکان توبکل

مشتی سکرا بهانه ساختهئی
از توست تومیکنی چه تاتار ومغل

— ترجمه —

ای قریجـه ویلان وقارغـه و بلبلك رزاقی اولان جناب خلاق ! قوللرك كافةً هلاك اولدی ! — بر آوج كوپكلری بهانه ایتدك، بوسندندر، سن یاپیورسك، تاتارك مغلك ایشی دكلدر .

— مطالعه —

چنكیز خان مغول طائفهسیله، آسیانك شرق شمالی جهتندن، بر سیل بلا كبی، ممالك اسلامیهنك اوزرینه هجومله، هر یرده قتل ایتمكه، وهر معمورهیی ویرانهیه چویرمكه باشلادیغنده، اهل اسلام تاب آور مقاومت اولهمیوب، بروله وحیرته طالهرق، بو آفته برداهیهٔ سمائیه نظریله باقمقدن بشقه برشی دوشونهمدیلر، ومغوللرك مظالمنی كندی افعال نامرضیهلرینه برمجازات الهیه صورتیله تلقی ایتدیلر . شیخ ابو الجنابك یوقاریدهكی رباعیسی بو افكار عمومیهنك ترجمانی مقامندهدر .

خرده

— ٢١ —

بروز نکبت اکر برج قلعهٔ فلکت
چوشاه معرکهٔ چرخ مسکن ومأواست
یقین بدان که بوقت نزول سر قضا
حصار محکم توهمچو دامن صحراست

— ترجمه —

نکبت کونده، معرکهٔ چرخك حکمداری کبی، قلعهٔ فلك برجنده مسکن ومأوا طوتسهڭ بیله، ایی بیل که، سر قضانك هنکام نزولنده، سنك محکم حصارك براووه اتکی کبی مدافعه‌یه غیر صالح اولور.

*
* *

بروز دولت اکر مسکن توهامونست
ترا کشادکی از حصن کنبد حضراست

— ترجمه —

دولت کونده، مسکنك اووه دخی اولسه، قبهٔ مینا کون سمانك حصنندن سکا فتح وظفر کلیر.

*
* *

توكارنيك وبد خود بحق بكن تفويض
بروز دولت ونكبت كه كار كار خداست

— ترجمه —

سن كرك دولت وكرك نكبت كوننده ايى فنا هر بر ايشكى اللهه حواله ايت، زيرا ايش اللهك ايشيدر .

— مطالعه —

سلطان محمد خوارزمشاه، كه آسياى وسطى وايرانى فتح ايدوب، بر بيوك دولت تأسيس ايلمش، وخلافتى عباسيلردن نزع ايله، اولاد رسوله توجيه ايتمك اوزره، بغداد اوزرينه متهيء عزيمت بولنمش ايدى، ناكهان ممالكى اوزرينه چوكن چنكيزك عسكرينه قارشى ثبات ايده‌ميوب، مازندرانه قاچمش؛ واوراده آبكون جزيره‌سنده اختفا ايتمش اولديغى حالده، درد درونندن واورا هواسنك وخامتندن خسته‌لنمش، وبر قاچ كون ظرفنده صاچى صقالى آغارمش اولديغى حالده، يوقاريده‌كى قطعه‌يى بداهةً انشاد ايدوب، يازيور، وهونكور هونكور اغلا . يورمش . بو حال كنديسنى بر قاچ كونده تلف ايتمش . روايته كوره، كنديسى قاچديغى اثناده، اهل اسلام، اركك

قادین، چوجق یولی اوزرینـه چیقوب : «بزی نره‌ده براقوب‌ده کیدیورسك ! بزی مغوللرك اللرنده براقمه !» دیه‌رك اغلاشدقلرنده، کندیسی : «استحکاملر یاپك» دیه‌رك یولنه دوام ایدیورمش . حقیقة، آسیای وسطی وایرانده خرابه‌لری الیوم موجود اولان استحکاماتك اکثریسی او وقت، مشارالیهك توصیه‌سی اوزرینه، یاپلمشیدی ؛ لکن اوسیل بلانك اوکنی کسه‌مه‌مشیدی .

خرده

— ٢٢ —

من نه مرد زن وزر وجاهم
بخدا کر کنم وکر خواهم
کر تو تاجی دهی باحسانم
بسر توکه تاج نستانم

— ترجمه —

بن قاری، آلتون، منصب رجلی دکلم . اولنیرسـه‌م، ومنصب ایسترسه‌م الله بلامی ویرسین ! ــ سن بکا احسان اوله‌رق برتاج سلطنت دخی ویرسه‌ك، سنك باشك ایچون، آلمام !

— مطالعه —

فقرله قناعتی و دنیاده استغنایی صوك درجه‌یه قدر واردیران بوایکی بیت متصوفین‌شعرادن حکیم سنائینکدر،که سلطان بهرامشاه غزنوی کندیسنه همشیره‌سنك نکاحنی تکلیف ایتدیکنده، جواب رد مقامنده سویلمشدر. شاعر مشارالیهك مقام معنویسی بر درجه‌ده‌در،که حضرت مولانا کندیسی حقنده بیوریورلر :

عطار روح بود سنائی دو چشم او
ما از پی سنائی و عطار آمدیم

— ترجمه —

شیخ عطار روحدر، حکیم سنائی اونك کوزیدر. بز سنائی وعطاره تابع اولدق.

— مطالعه —

حکیم سنائی اوائل حالنده سلطان محمود غزنوینك مداحی ایدی. سلك شعرادن طریق محققینه انتقالنه غزنه‌ده شهرتیاب اولان (لای خوار) اسمنده بر دیوانه سبب اولمشدر. لای خوار میخانه‌لردن شراب تورتیلرینی طوپلایوب، یاتدیغی کلخانلرده ایچردی. سلطان محمودك

هند سفرينه متهئ عزيمت بولنديغى بر زمانده، سنايى
مشار اليهك ستايشنده بر قصيده ترتيب ايدوب، كيجه
وقتى تقديمه كيديوردى . بر كلخانك يانندن كچركن، بر
سس ايشيتمكله، طوروب، قولاق ويرديكنده، لاى خوار
ايله كنديسنه ساقيلق ايدن كنديسى كبى ملاميوندن برى
آره‌سنده شويله برمكالمه جريان ايتمكده اولديغنى ايشيتدى .
لاى خوار ديورديكه : برقدح طولدير، غزنوى محمود-
جغك كورلكى عشقنه ايچه‌يم ! ــ ساقيسى جواب ويريور
ايديكه : خطا ايديورسك، سلطان محمود عادل برپادشا-
هدر . ــ لاى خوار ديورديكه : اوت، اويله‌در، لكن
انصافسز وطمعكار بر آدمجغزدر ! هنوز غزنينى لايقيله
ضبطى آلتنه آلمديغى حالده، ديكر ممالك فتحى ارزوسنده‌در .
بو مكالمه‌نك اوزرينه، لاى خوار بر قدح شراب
تورتيسى يوارلادقدن صكره، ينه ساقيسنه توجيه خطابله :
برقدح طولدير، شاعر سنايىجكك كورلكى عشقنه ايچه‌يم !
ديدى . ــ ساقيسى جواب ويردى‌كه : حقك يوقدر، سنايى
ظريف وخوشطبع برشاعردر . ــ لاى خوار ديدى‌كه :
خير، اويك احمق بر آدمدر، صاچمه صپان برطاقم سوزلر
اويديروب، آدينى شعر قويمش، وهر كون ديكر براحمقك
يانـنه كيدوب، طالقاوقلق ايديور . بيلميوركه اونى بونك

ایچون یراتمامشلردر ؛ روزمحشرده، کندیسندن جواب ایستدکلرنده، اوصاچمه شعرلرینی می کوسترهجکدر ؟

سنائی آبدالك بوسوزلرندن زیادهسیله متأثر اولوب، سلطان محمودك یاننه کیدهجك ایکن، دونوب، اوینه کیتمش ؛ ومدایح دیوانتی صویه آتهرق، دنیادن بردرجهیه قدر انقطاع ایدوب، طریق اهل‌حاله سلوك ایتمش، که نهایت یالین آیاق کزمکه باشلامش .

خرده

— ٢٣ —

خردرا دوش میگفتم که این کهنه جهان ازکی
شداز غوغای شیطان در سویدای هواخالی
خرد گفتا عجب دارم که میدانی ومیپرسی
بعهد علم غزالی بعهد علم غزالی

— ترجمه —

دون کیجه کندی عقلمه سویلیوردم، که بو کهنه جهان نهوقتدن بری شیطانك غوغاسندن خالی قالدی . — عقلم جواب ویردیکه : تعجب ایدیورم، که بیلدیکك حالده

صوریورسك، غزالینك علمی زماننده، غزالینك علمی زماننده .

— مطالعه —

مشاهیر شعرادن عماد زوزنی، اثنای سیاحتده، طوسه اوغرادیغنده، حجة الاسلام امام غزالی ایله کورشمك هوسنه دوشمش، ووسیله اولمق اوزره، یوقاریده‌کی قطعه‌یی یازوب، کندیسنه کوندرمش . زوزنی بوملاقاتدن پك چوق استفاده ایدوب، امام مشار الیهك ارشادیله اهل حقیقت صره‌سنه کچمشدر .

غزالینك مدت عمر و تاریخ وفاتنی مبین اولان شو بیت دخی ذکره شایاندر :

نصیب حجت اسلام ازین سرای سپنج
حیات پنجه وچار وممات بانصد وپنج

— ترجمه —

حجة الاسلام امام غزالینك بو مهمانسرای عالمدن نصیبی اللی درت سنه‌لك عمر ایله بشیوز بدی تاریخنده واقع وفاتندن عبارتدر .

خرده

— ٢٤ —

جهانرا بلندی و پستی توئی
ندانم چه‌ئی هرچه هشتی توئی

— ترجمه —

دنیاده اعلا وادنا سنسك، بیلمم نه‌سك، لکن هرنه وار ایسه سنسك .

— مطالعه —

بو بیت سلطان الشعرا فردوسیء طوسینکدر . مشار الیه وفات ایتدیکنده، مشاهیر اولیاء اللهدن ابو القاسم کرکانی، فردوسی شهنامه‌سنده مجوسی حکمدار و قهرماتلرینی مدح ایتمشدر دیه، جنازه‌سنك نمازینی قیلمق ایستمه‌مش . اوکیجه رؤیاسنده شاعری جنت عدنده پك عالی بردرجه‌ده کورمش : سبنی صوردقده، فردوسی : توحید حقنده سویلدیکم شو بیتك اجر ومکافاتیدر، دیه جواب ویره‌رك، یوقاریده‌کی بیتی اوقومش . کرکانی اویاندیغنده، فردوسی حقنده تصحیح افکار ایدوب، عذر خواه اولمش .

خرده

— ٢٥ —

در علم وهنر مشوچومن صاحب فن
تا نزد عزيزان نشوى خوار چومن
خواهى كه شوى مقبول ارباب زمن
كنك آور وكنكرى كن وكنكره زن

— ترجمه —

علم وهنرده بنم كبى صاحب فن اولما، كه كبرا عندنده بنم كبى خوار وحقير اولميه‌سك . — زمان آدملرينك مقبولى اولمق ايسترسه‌ك، عارسز اول، طالقاوقلق ايت، چالغى چال .

— مطالعه —

ظرفاى شعرادن عبيد زاكانى اوائل حالنده علوم متنوعه ايله مشغول اولوب، شيرازده شاه ابو اسحقك نامنه معانى وبيانه متعلق بركتاب يازمش؛ تقديم ايتمك اوزره، شاهك حضورينه چيقمق ايستديكنده، برطالقاوقله اكلنمكده اولديغى بيانله، دخولنه ممانعت ايتمشلر . عبيد زاكانى او وقت يوقاريده‌كى رباعى‌يى سويليوب،

فیما بعد ترك علم وهنرله، هزلیاته صاپمش: بوحالنی تقبیح ایدن بعض ذواته جواباً دخی شو قطعه‌یی سویلمش:

ای خواجه مکن تابتوانی طلب علم
کاندر طلب راتب هر روزه بمانی
رومسخرکی پیشه‌کن ومطربی آموز
تاداد خود از کهتر ومهتر بستانی

— ترجمه —

افندی، الکدن که بیلدیکی قدر علم تحصیل ایتمه، زیرا بر کونلك ییه‌جکك تحصیلنده کوجلك چکرسك. — کیت مسخره‌لغی صنعت ایدك، چالغیجیلق اوکرن، که بیوك کوچك هرکس سکا رعایت ایتسین.

— مطالعه —

عبیدك جهان خاتون نام شاعره ایله مشاعره‌لری اولدیغی کبی، اکابر عصرندن خواجه سلمان ایله دخی بر ملاطفه‌سی کچمشدر. شویله‌که خواجه سلمان کندیسنی شخصاً طانیمقسزین بر قطعه ایله هجو ایتمشیدی. بر سفرده خواجه کمال احتشامله بر صویك کنارینه ایندیکنده، عبید دخی یایان یوروپه‌رك اورایه واصل اولمش؛ وخواجه سلمان بونك نره‌لی اولدیغنی صوروب، غزوینلی اولدیغنی اوکرندکده: خواجه سلمانك اشعارندن برشی بیلیورمیسك؟ دینجه، عبید شو ایکی بیتی بیلیورم دیمش:

من خراباتیم و باده پرست
درخرابات مغان عاشق ومست
میکشندم چوسبو دوش بدوش
میبرندم چوقدح دست بدست

— ترجمه —

بن میخانه آدمی‌یم وشرابه طاپانلردنم : میخانه‌ده عاشق وسرخوش مجوسیلر بنی دستی کبی اوموزدن اوموزه، قدح کبی الدن اله کزدیررلر .

— مطالعه —

عبید بوایکی بیتی اوقودقدن صکره : بن خواجه سلمانی بیوك وفاضل برآدم بیلیرم ؛ بونك ایچون، مأمول ایتمم، که بو بیتلر کندیسنك اولسون، اولسه اولسه، حرمی‌سویلمشدر، چونکه اونك حقنده‌دهازیاده‌یاقیشیور، دیمش . خواجه سلمان بوندن محجوب اولوب، بوآدمك عبید اولدیغنی فراستله آکلامش ؛ وکندیسنی هجو ایتمش اولمسندن عذر خواه‌اولوب، فیمابعدمحب ودوست اولمشلر .

خرده

— ٢٦ —

خوشا باد عنبر شمیم سحر
که برخاك کرمانش باشد کذر

زمن تاچه آمـد كه چرخ بلند
ازان خاك پاكم بغربت فكنـد
ببغداد بهرچـه سـازم وطن
كه نايد بجز دجـله در چشم من

— ترجمه —

كرمان طوپراغنك اوزرندن كچمش اولان عنبر قو. قولى سحر روزكارى نه كوزلدر! ـ بنم نه صـوچم وار ايدى، كه چرخ فلك بنى او مبارك طوپراقـدن آيروب غربته آتدى؟ ـ دجلهسندن بشقه كوزمه برشيسى كيرمين بغدادده نيچون توطن ايديورم (*)؟

— مطالعه —

فراق وطنك سـاده وفقط غايت كوزل ومؤثر بر تصويرى مقامنده اولان بو بيتلر مشاهير شعرادن خوا. جوى كرمانينكدر. مشـاراليه كرمانلى اولديغى حالده، سـائقهٔ قدر كنديسـنى وطننده ياشـاتميوب، اكثريا ديار غربتده وعلى الخصوص بغدادده امرار ايام ايتديكندن، وقت وقت هجرت وطن كنديسنى بويله فغان آميز بيتلرله نالان ايديورمش.

(*) دجلهنك كوزه كيرمسى تعبيرى كوز ياشنك كثرتنىده ايما ايدر.

خرده

— ٢٧ —

ما گرچه بنطق طوطیٔ خوشنفسیم
بر شکر گفتهای سعدی مگسیم
درشیوهٔ شاعری باجماع امم
هرگز من وسعدی بامامی نرسیم

— ترجمه —

بز نطقده برطوطیٔ خوش نفس ایسه‌كده، سعدینك شكر سوزلری اوزرنده برسینكز . — شاعرلق شیوه‌سنده، اجماع امله، بنمله سعدی هیچ بروقت امامینك كعبنده اوله‌مایز .

— مطالعه —

بوایكی بیتله خواجه مجد الدین همكر بعض فضلانك، بواوچ شاعرك درجاتنی سؤال ضمننده، یازمش اولدقلری برقطعه‌یه جواب ویریور . اوقطعه‌نك بربیتی شودر :

زاشعار تو وسعدی وامامی
كدامی به پسندند اندرین بوم

— ترجمه —

سنك وسعدی وامامینك اشعارندن بو مملكتده هانكیلرینی دها ایی بكنیورلر ؟

خرده

— ۲۸ —

سر افاضل دوران امام ملت ودین
خدایکان شریعت درین چه فرماید
که کربهٔ سرده قمری وکبوتر را
بشب زتن زره ظلم وجور برباید
خدایکان کبوتر ززوی شرع وقصاص
اکر بریزد خون کربه‌را همی شاید

— ترجمه —

ای افاضل دورانك رئیسی وملت ودینك امامی! شریعت صاحبی بومسئله‌ده نه بیوریورلر: برکدی کیجه وقتی اون کوکرجین وقمرینك باشنی، ظلم وجور طریقیله، بدنلرندن آیروب قاپدیغی حالده، کوکرجینلرك صاحبی قصاص نیتیله کدینك قاننی دوکرسه، شرعاً جائزمیدر؟

— مطالعه —

فخرالملكك زیاده‌سیله سودیکی کوکرجینلرینی کدی بوغمش اولدیغندن، بوقاریده‌کی قطعه‌یی نظم ایدوب، شاعر مشهور امامی‌یه ارسال ایله، استفتای ماده ایتمش. امامی دخی بوکا جواباً شوقطعه‌یی یازوب کوندرمش:

ایا لطیف سؤالی که درمشام خرد
زبوی نکهت خلقت نسیم جان آید

خرده

— ٢٧ —

ما کرچه بنطق طوطیٔ خوشنفسیم
بر شکر کفتهای سعدی مکسیم
درشیوهٔ شاعری باجماع امم
هرکز من وسعدی بامامی نرسیم

— ترجمه —

بز نطقده برطوطیٔ خوش نفس ایسه‌کده، سعدینك شکر سوزلری اوزرنده برسینکز . — شاعرلق شیوه‌سنده، اجماع امله، بنمله سعدی هیچ بروقت امامینك کعبنده اوله‌مایز .

— مطالعه —

بوایکی بیتله خواجه مجد الدین همکر بعض فضلانك، بواوچ شاعرك درجاتنی سؤال ضمننده، یازمش اولدقلری برقطعه‌یه جواب ویریور . اوقطعه‌نك بربیتی شودر :

زاشعار تو وسعدی وامامی
کدامی به پسندند اندرین بوم

— ترجمه —

سنك وسعدی وامامینك اشعارندن بو مملکتده هانکیلرینی دها ایی بکنیورلر ؟

خرده

— ۲۸ —

سرافاضل دوران امام ملت ودین
خدایکان شریعت درین چه فرماید
که کربهٔ سرده قمری وکبوتر را
بشب زتن زره ظلم وجور برباید
خدایکان کبوترزروی شرع وقصاص
اکر بریزد خون کربه‌را همی شاید

— ترجمه —

ای افاضل دورانك رئیسی وملت ودینك امامی! شریعت صاحبی بومسئله‌ده نه بیوریورلر: برکدی کیجه وقتی اون کوکرجین وقمرینك باشنی، ظلم وجور طریقیله، بدنلرندن آیروب قاپدیغی حالده، کوکرجینلرك صاحبی قصاص نیتیله کدینك قانی دوکرسه، شرعاً جائزمیدر؟

— مطالعه —

فخرالملكك زیاده‌سیله سودیکی کوکرجینلرینی کدی بوغمش اولدیغندن، یوقاریده‌کی قطعه‌یی نظم ایدوب، شاعر مشهور امامی‌یه ارسال ایله، استفتای ماده ایتمش. امامی دخی بوکا جواباً شوقطعه‌یی یازوب کوندرمش:

ایا لطیف سؤالی که درمشام خرد
زبوی نکهت خلقت نسیم جان آید

بکربه نیست قصاصی که صاحب ملت
چنین قصاص بشرع کزین نفرماید

— ترجمه —

نه لطیف سؤال که عقلك دماغنه حکمت خلقت قوقوسنی حاوی بررایحه کتیرر . — کدی یه قصاص لازم کلمز، زیرا صاحب ملت شریعت غراسنده بویله قصاصه جواز بیورمیورلر .

نه کم زکربهٔ بیداست کربهٔ صیاد
که مرغ ببند وبر شاخ بچه بکشاید

— ترجمه —

آغاج دالنك اوزرنده قوش کورنجه، بچه‌سنی آچان آوجی کدی فاره طوتان کدیدن کری قالمیور .

اکر بساعد سیمین خود سری دارد
بخون کربه همان به که دست نالاید

— ترجمه —

کندی ساعد سیمینکزه محبتکز وار ایسه، کدینك قاننه الکزی بولاشدیرماسه کز، ایی ایدرسکز .

بقای قمری وعمر کبوتر ارخواهد
قرار کاه قفسرا بلند فرماید

— ترجمه —

قمریلرك بقاسنی وکوکرجینلرك حیاتنی ایستر

سه‌كز، امر بیورورسكزده قفسی یوكسلك یره قورلر .

خرده

— ۲۹ —

شمع خود سوخت شب دوش بزاری وامروز
كرلكزا طلبد شاه زمن میسوزم

— ترجمه —

دون كیجه موم اغلایه اغلایه یاندی، بو كون ایسه، پادشاه شمعدانی ایسترسه، بن یانه‌جغم .

— مطالعه —

شاعر مشهور سلمان ساوجی، بر كیجه، سلطان اویسك سرانیدن اوینه كیدركن، یولی كورملك اوزره، الینه بر آلتون شمعدان ویرمشلر . ایرتسی كون، شمعدانی ایستمكه كیتدكلرنده، بو بیتی یازوب، سلطان اویسه كوندرمش .

سلطان اویس فوق العاده محسن وملتفت برحكمدار نیكخصلت اولدیغندن، كنج یاشنده واقع اولان وفاتنده مشارالیه سلمان ساوجی شو مرثیه‌یی اوقویه‌رق، اغلارایمش .

دریغا كه پژمرده شد نا كهانی
كل باغ دولت بروز جوانی
دریغا سواری كه جز صیددلها
نمیكرد بر مركب كامرانی

— ترجمه —

حیف که کنج یاشنده او دولت باغنك کلی آنسزین صولدی ! — یازیق اویله بر قهرمانه که، کامرانلق رخشنه سوار اولدیغی حالده، کوکاری آولامقدن بشقه بر شی یاپمیوردی .

— مطالعه —

مشارالیه سلطان اویسك فضیلت وعرفانی دخی اخلاقی نسبتنده ایمش . جان ویره‌جکی وقت سویلمش اولدیغی شو بیتلر بوکا شاهد ودلیلدر :

زدار الملك جان آخر بشهرستان تن رفتم
غریبی بودم اینجا چند روزی باوطن رفتم

— ترجمه —

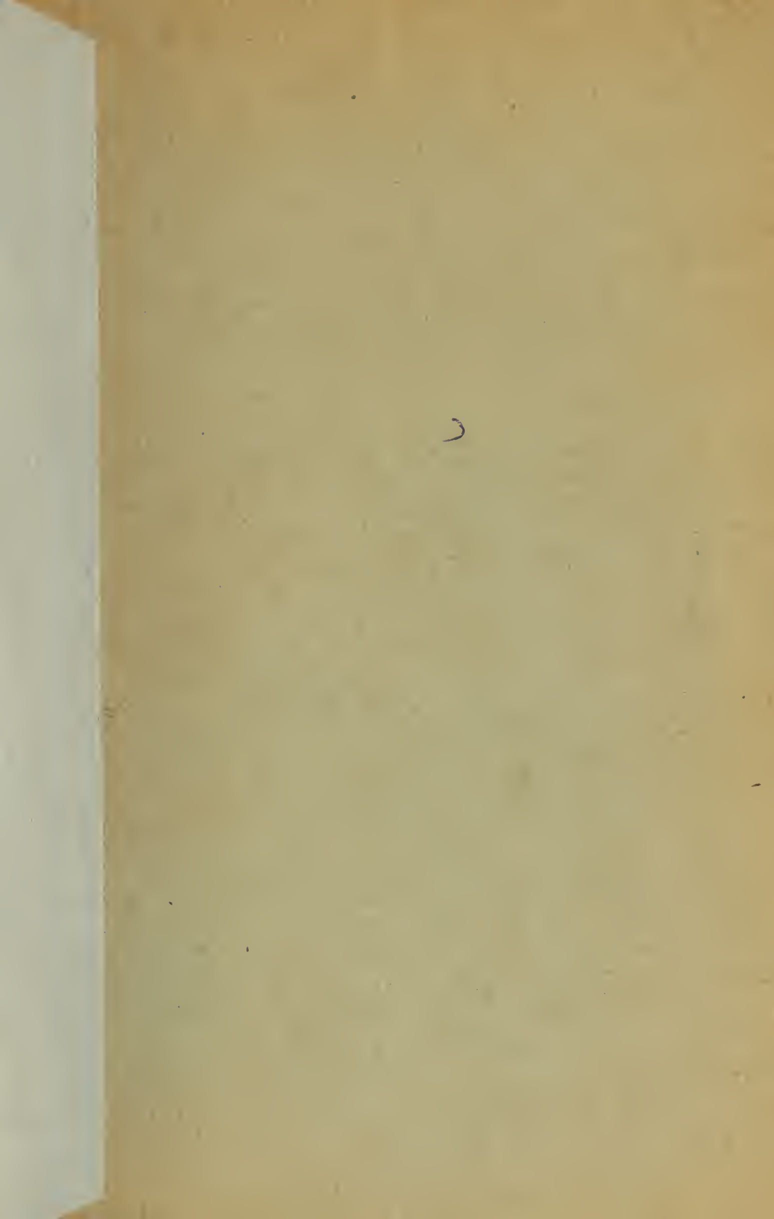
روح مملکتندن جسم شهرینه برسیاحت ایتمشیدم ؛ بر قاچ کون مسافر قالدقدن صکره، وطنمه عودت ایتدم .

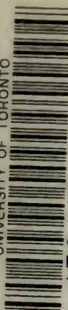
غلام خواجهٔ بودم کریزان کشته از خواجه
در آخر پیش اوشرمنده باتیغ وکفن رفتم

— ترجمه —

بر افندینك کوله‌سی ایدم، که افندیمدن کیزلیجه قاچمشیدم ؛ نهایت محجوب اولوب قلیج وکفنله افندیمك اوکنه دونیورم .

صوك

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01454887 9